

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם שבת פרשת בראשית

ירושלים: 5:49 מוקדם: 5:39

בני ברק: 6:03 מוקדם: 5:53

מודיעין עילית: 5:56 מוקדם: 5:46

חיפה: 5:55 מוקדם: 5:45

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

דברי חיזוק בסגולת התוספת שבת לקראת פרשת בראשית

וכן סיפר הגאון רבי רפאל הכהן קוק זצ"ל, רבה של טבריה, שפעם כאשר בא לבית מרן הגרי"ז זצ"ל בערב שבת ראה את מרן עם שקיעת החמה נוטל את כובעו ואת מעילו, עומד ואומר: 'מזמור שיר ליום השבת'. ושאלו ר' רפאל זצ"ל: 'האם צריכים ללבוש המעיל והכובע ולעמוד בשעה שאומרים 'מזמור שיר ליום השבת'?' אמר לו מרן זצ"ל 'אכן כן'. שאלו ר' רפאל, האם הטעם הוא ע"פ מה שכתוב בגמ' במסכת שבת 'כך היה מנהגו של ר' יהודה בר אלעאי - ערב שבת מביאים לו ערבה מלאה חמין, ורוחץ פניו ידי ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה' צבקות'. אמר לו מרן זצ"ל: 'איננו מחקים את המלאכים'. אלא, הטעם ע"פ מה שכתוב בגמ': 'דאמר ר' חנינא 'בואו ונצא לקראת שבת מלכתא, ואמרי לה 'לקראת שבת כלה מלכתא'. סיים מרן זצ"ל ואמר: 'וכי את המלך אפשר לקבל ללא כובע וחליפה? וכי את המלך אפשר לקבל בשיניה? והרי מפני כבוד המלכות צריכים ללבוש הכובע והחליפה ולעמוד ולומר 'קבלת שבת'!"

ובעומדינו בשבוע שלאחר פרשת בראשית בו ראינו שוב על עונשי האדם לחטא עץ הדעת, ראוי להביא את דברי מרן הח"ח זצ"ל המובאים בספר 'חפץ חיים על התורה' וז"ל - "כמה נואלו המה קטני אמונה שמאחרים לקבל את השבת וממהרים לצאת, כי הלא כל ששת ימי המעשה יונקים מן הקללה שנתקלל אדם הראשון "בזעת אפיך תאכל לחם", ורק השבת לבדה יצאה מכלל הקללה והקב"ה בכבודו "ברכו וקדשו". ותחת אשר - ובעצמו ברך את היום הזה בעלי השכל ממהרים להיכנס אל השבת לקבל ברכה בשביל שלא להיכנס כ"כ מהר אל קללת - ומאחרים לצאת מהפכים הם את הסדר, מאחרים הם - ששת ימי המעשה להיכנס אל הברכה ונחפזים הם לצאת ממנה ולהיכנס במהרה אל הקללה של ששת ימי המעשה. אשרי מי שזוכה למהר בקבלת השבת ולאחר לצאת ממנה, כדי - להבין זאת לקבל ברכת ה' הבאה ממילא למקבלי שבת", עכ"ל.

"תוספת שבת" מצילה מעונש מיתה

רש"י וז"ל: רבי שמעון אומר בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו צריך להוסיף מחול על הקודש, אבל הקב"ה שיודע עתיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה, ונראה כאילו כילה בו ביום.

וכתב ע"ז רשכבה"ג מרן הגר"א זצ"ל שטינמן זיע"א בספרו "אילת השחר" כאן וז"ל: משמע שאם היה אפשר לצמצם בזמן כניסת השבת היה מותר לעשות מלאכות עד כניסת השבת, ומה עם תוספת שבת?... ובהמשך דבריו כתב על המשנה באבות (ה' ו') 'דברים נבראו בערב שבת בין השמשות' והנה לפניו יתברך ידוע שדברים אלו נבראו ביום ששי, אלא שדברים אלו נבראו בזמן הנקרא אצל בני אדם בין השמשות, ויש טעם למה הם נבראו דווקא בבין השמשות... ובהמשך דבריו כתב: הקב"ה לא עשה מלאכות אלא כביכול דיבר, וכדתנן באבות "בעשרה מאמרות נברא העולם" ולפי"ז וישבות מכל מלאכתו הכוונה ששבת ממאמרות, וצ"ב

אמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, שהמדקדק ב'תוספת שבת' הרי הוא ניצול מד' מיתות בי"ד ומכריתות, וכל כך למה, דכל עניין המיתה באה בעטיו של חטאו של אדם הראשון שאכל מעץ הדעת שאסר עליו הקדוש ברוך לאכלו, וב'אור החיים' הק' (בראשית א כט בשם מד"ר כא) כתב שכל האיסור היה רק ל'יום השישי' ואילו היה ממתין באכילתו עד כניסת השבת קודש מאז כבר היה מותר לו לאכלו אלא שהוא הקדים המאוחר. ואם כן בעת אשר אנו מקדימין וממהרים לבוא אל יום השבת קודש בקבלת 'תוספת שבת', מכפרים אנו על אותו החטא (הקדמה תחת הקדמה), וממילא פטורים אנו מעונש המיתה הנגזר בגינו.

סיפר הגאון הגדול רבי יחזקאל אברמסקי זי"ע על זקינו הרידב"ז זי"ע (בסוף ימיו היה רבה של צפת ונלב"ע בר"ה תרע"ד) שבעת שכינה כרבה של העיר סלוצק המעטירה, חלה מאוד ושכב על ערש דווי, באחד הימים נרדם הרב וירא בחלומו שחברי בי"ד של מעלה יושבים ודנים אותו, והנה עומדים הם לפסוק שעליו להסתלק מן העולם, בראותו כן, החל הרידב"ז להתחנן על נפשו שישאירוהו בהאי עלמא כי עומד הוא באמצע כתיבת ביאורו על הירושלמי, ובאם יעלוהו לשמי רום לא יצא החיבור לאור עולם, אך מן השמים ענוהו, שיבוא אחר וישלים את החיבור, הוסיף הרידב"ז לומר שהוא עומד לימין הרבה אלמנות ויתומים לפרנסם ולספק להם את כל צרכיהם, ומי יתן להם אכלם אחר שהוא יסתלק מן העולם, ענו לו, בוא יבואו שני 'בעלי חסד' תחתיו והם יעזרו לאלמנות. עד שעמד הרידב"ז ואמר הרי מ'ליל שישי' כבר פרושה המפה על שולחני לכבוד שבת קודש, ואני וביתי מקבלים את השבת בעוד היום גדול בתוספת הראויה לשמה, כשמוע כן הדיינים בבית דין של מעלה, פסקו, שבזכות זה ישאר בעולם הזה עוד שנים רבות, ואכן זכה לסיים את חיבורו על הירושלמי ואף לעלות לארץ הקודש ולכהן כרבה של צפת ומאותה שעה קבל על עצמו גם הגר"י אברמסקי זצ"ל מנהג טוב זה, כפי שנהג חמיו הרידב"ז זצ"ל.

כתב ה'אמרי אמת' זי"ע, שהמדקדק ב'תוספת שבת' הרי הוא ניצול מד' מיתות בי"ד ומכריתות, וכל כך למה, דכל עניין המיתה באה בעטיו של חטאו של אדם הראשון שאכל מעץ הדעת שאסר עליו הקדוש ברוך לאכלו, וב'אור החיים' הק' (בראשית א כט בשם מד"ר כא) כתב שכל האיסור של עץ הדעת היה רק ל'יום השישי' ואילו היה ממתין באכילתו עד כניסת השבת קודש מאז כבר היה מותר לו לאכלו אלא שהוא הקדים המאוחר. ואם כן בעת אשר אנו מקדימין וממהרים לבוא אל יום השבת קודש בקבלת 'תוספת שבת', מכפרים אנו על אותו החטא (הקדמה תחת הקדמה), וממילא פטורים אנו מעונש המיתה הנגזר בגינו.

ואכן בפרשיות אלו של תחילת חומש בראשית ראינו עוד כמה דברים בהקשר לקדושת השבת וביא חלק מהם: בפרשת בראשית על הפסוק "ויכל אלוהים את יום השביעי ויקדש אותו" (בראשית ב' - ב) כתב

מבואר שאוכלין ושותין כבני אדם, הרי דיש להם גוף (ובפירוש עץ יוסף במדרש כתב שיש להם גוף שאינו בשלימות ולכן נקרא שאין להם גוף ע"ש) עד כאן מהספר אילת השחר.

הלשון "מכל מלאכתו אשר עשה" דלכאורה שבת ממלאכה אשר עשה. ובמדרש רבה כתב שהקב"ה ברא את נשמתן של השדים, ובא לברוא את גופן וקידש השבת ולא בראן וכו', וצ"ע דבחגיגה טז.

מדוע מספר הקרואים בתורה בשבת יותר מכל הימים טובים? ולמה ביו"ט אין קבלת יו"ט? ומה יותר חמור בחילול שבת או יו"כ?

שיהיה פנוי ומחכה לבוא השבת שהיא קבלת פני השכינה. והנה כמה רחקנו מהמסופר על אבותינו, שהיו גומרים את כל הכנותיהם כבר בחצות ער"ש והיו פנויים כל אחר חצות היום לקבלת פני השכינה. ויש בזה תרתי: חדא, לכבד את מלך הכבוד שבא אלינו עם כניסת השבת, ושנית, שכל איכות הקדושה של כל השבת תלויה בזה, שאת קדושת השבת אין בידנו להשיג על ידי שום השתדלות שנוכל לומר, אשלים ההשתדלות אח"כ במשך הלילה ויום, שזה בידו של הקב"ה שרק הוא ית' מקדש השבת, שכפי ההכנה והצפייה באה אח"כ הקירבה הנוראה של השבת.

עוד סיפר הגר"ש קפלן זצ"ל (רבה של צפת), שבצעירותו ל'בעלי האכסניה' שלו היה אך ורק 'בן יחיד' שנולד להם אחר שנים רבות מנשואיהם, באחת מערבי השבתות בבוקרו של יום ראיתי שבעל הבית מכין עצמו לצאת לדרך אל היריד, ו'בעלת הבית' עומדת ומזהירתו שוב ושוב - 'זכור נא' ערב שבת היום, חזור הנה בשעה מוקדמת בעוד היום גדול, בעת חזרי מהשיבה ראיתי שבעלת הבית נסערת והיא עומדת ליד החלון וממתינה בכליון עיניים על בעלה שיחזור לביתו, ולתמיהתי כי רבה 'בשל מה הרעש הגדול' הרי שעות רבות יש עד כניסת השבת, פתחה האשה וסיפרה, שבנם זה ה'יחיד' נולד להם שנים רבות אחר נישואיהם, לאחר זמן מה נתגלה שלרך הנולד יש מום בלבו וספק רב האם אפשר לרפאותו, באותה העת דרנו ב'קראקא' ופנינו לרופא הגדול ביותר בקראקא שיבדוק את בנינו, כראותו את הנער המליץ לנו ליסע מיד לוויילנא הרחוקה, כי שם יש רופא 'יחיד מומחה' ברפואת הלב, מיד החשנו פעמינו לאותו רופא גם הוא אמר שאין לו כל דרך לרפאות את הילד, ואף אם יתן לו איזה רפואה לא יועיל כי אם להאריך ימיו בעוד ב' ירחים, בצר להם נסעו ההורים אל הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ויספרו לו על הילד ועל אך מחלתו, נאנח ה'חפץ חיים' ואמר להם, וכי 'מחיה מתים' אנכי כי באתם אלי, אך נכדו של ה'חפץ חיים' שעמד לצדו נזדעק אליו באמרו, הלא בן יחיד הוא להם שנולד אחר שנים רבות, וכי אפשר לשלחם ריקם, נענה אליהם ה'חפץ חיים' ואמר - קבלו עליכם חק ולא יעבור להקדים לקבל את השבת בעוד היום גדול, ותראו ישועות גדולות. ויענו יחדיו 'נעשה ונשמע', ואכן כעבור רגעים אחדים נעשה ה'נס' הגדול וכבר ראו שינוי לטובה במצב התינוק, עד שבהגיעם אל ביתם הבריא לגמרי. כשהגיעו לרופא זעק ואמר, אין זה התינוק שהיה אצלי כי המום היה חשוך כל מרפא, אך הם אמרו לו הרי זה בנינו ה'יחיד' וסיפרו לו את דבר היותם אצל ה'חפץ חיים', אמר להם תדעו שה'חפץ חיים' פעל יש מאין... אמרה בעלת הבית, המבין אתה מדוע לא אמצא מרגוע עד שאראה את 'בעל הבית' יושב בבית ומקבל פני שבת בזמן מוקדם.

קדושת 'שבת קודש' היא המקור לקדושת ישראל וכל המועדים, וכפי שחותמין בתפילה "מקדש השבת וישראל והזמנים", ובתפילת ליל שב"ק "וקדשתו מכל הזמנים". וכן מצינו בלבוש (סי' תכ"ג סק"א) שמספר הקרואים בקריאת התורה תלוי לפי קדושת היום, שבכל יום רק ג' אנשים, בר"ח שקדוש יותר קוראים ד' אנשים, ביום טוב חמשה אנשים, ביום כיפור ששה, ובשבת שבעה. הרי לנו שקדושת שבת גדולה מקדושת יו"כ. וכ"כ הרמח"ל (דרך ה' ח"ד פ"ז אות ה') שיש כמה ימי קודש מלבד השבת, "אמנם כולן למטה ממדרגת השבת, השפעתה וקידושה". ולאחר מכן הוא מפרט את ענייני שאר המועדים וביניהם גם יום כיפור. וכמו"כ אנו רואים זאת ממה שחילול יום כיפור מחייב כרת, משא"כ חילול שבת מחייב סקילה שחמורה יותר.

וכתב הסטייפלער - זצ"ל ב"חיי עולם" (ח"ב פ"ח) שעל קדושת שבת נאמר בגמרא 'דלא עבידי לגלויי'. ענין מיוחד לשבת הוא ענין "קבלת שבת". הנה לא מצאנו קבלת יו"ט או קבלת איזו מצווה אחרת ומדוע רק בשבת יש את ענין קבלת הפנים?

באר את הענין בטוב טעם הגר"ש פינקוס זצ"ל בספרו "שבת מלכתא" וז"ל: "הנה בכלל ענין השבת רואים אנו בדברי חז"ל שמתייחסים הם אל השבת כאל אישיות וכמאמר חז"ל (ב"ר י"א ט'): "אמרה שבת לפני הקב"ה וכו'" מה שלא מצאנו כן בשום מצווה אחרת חוץ מהתורה עצמה, שיהיו התפילין מדברים או המזוזה או השופר. אבל אצל השבת - השבת מדברת, השבת באה, השבת הולכת, קבלת שבת, מלווה מלכה. ישנה אישיות הנקראת "שבת" ואותה מקבלים ולכבדה מכינים... אבל האמת שהאישיות של השבת אינה השבת, אלא השכינה הקדושה ששבת היא שמו של היינו כלפי השכינה הקדושה - הקב"ה, ומה שאומרים 'בואי כלה' וקבלת שבת היא קבלת פני השכינה... כל מהות השבת היא שהעולם על ידי גילוי ענין חידוש העולם, ונשאר השם לבדו ביום - כולו שובת השבת, והאישיות של שבת הוא ה"ת המשרה שכינתו בתוכנו דרך ייחוד ה"ת מקיף את כל - השבת, נמצא שכאשר נכנסת השבת מציאות העולם. ולהכי יש מצווה מיוחדת של קבלת שבת, שלא שייך לקבל פני שום מצווה - שמצווה היא צווי על מעשה ואינה אישיות בעלת הרגשים שצריך לכבד על ידי קבלת הפנים, ושתאמר 'אם אב אני איה כבודי' (מלאכי א'). אבל שבת קודש שמו של הקב"ה - וקבלת שבת היא קבלת פני השכינה.

עוד עורר מאוד הגר"ש פינקוס זצ"ל בספרו "שבת מלכתא" וז"ל: "כאן המקום לעורר על ההכנות של הרגע האחרון עם כניסת השבת, ולפעמים כבר כמעט אחר השקיעה עוד מסתובב בבית ומסלק חפצי מוקצה כלאחר יד שזה ממש נגד ההלכה, כמ"ש הרמב"ם (פ"ו מהל' חו"מ) "כדי שלא תכנס השבת והוא אינו פנוי". ובהל' שבת פ"ל "ויושב בכבוד ראש מייחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך" היינו שבשעה שהשבת נכנסת צריך